

Nr 84

Regeringens proposition om kommunal biståndsverksamhet;

beslutad den 13 mars 1975

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

HANS GUSTAFSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om en särskild lag, som ger kommuner och landstingskommuner rätt att lämna internationell katastrofhjälp genom att bistå med sjukvårdsutrustning eller annan utrustning som kan avvaras. I samband med sådant bistånd får kommunerna och landstingskommunerna enligt förslaget i skälig omfattning bekosta iordningställande och transport av utrustningen samt tillhandahålla och bekosta personal som behövs för att utrustningen skall kunna tas i bruk. Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 1976.

Förslag till

Lag om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp

Härigenom föreskrives följande.

Kommun och landstingskommun får i samband med krig, farsot, översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka eller liknande händelse i annat land eller återuppbyggnadsarbete efter sådan händelse bistå med utrustning som kommunen eller landstingskommunen kan avvara. Utrustning som nu sagts får också överlämnas till internationell hjälporganisation för att användas, om sådan händelse skulle inträffa.

Kommun eller landstingskommun som har beslutat att lämna bistånd med utrustning får i skälig omfattning anvisa medel för iordningställande och transport av utrustningen samt tillhandahålla och svara för ersättning till personal som behövs för att utrustningen skall kunna tagas i bruk.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

KOMMUNDEPARTEMENTET
Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-03-13

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidbom, Carlsson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén.

Föredragande: statsrådet Gustafsson

Proposition om kommunal biståndsverksamhet

1 Inledning

Sedan länge råder inom vårt land stor enighet om att Sverige på olika sätt bör medverka i den internationella biståndsverksamheten. Anslagen överstatsbudgeten för internationell biståndsverksamhet uppgår till avsevärda belopp. Betydande biståndsinsatser görs också på frivillighetens väg, främst genom olika ideella organisationer. Som exempel på den allmänna uppslutningen kring svensk biståndsverksamhet kan även anföras ett antal beslut av kommuner och landstingskommuner under senare år att ställa viss utrustning eller medel till hjälpbehövande länders förfogande. Sådana insatser har emellertid inte ansetts förenliga med bestämmelserna om kommunernas och landstingskommunernas befogenheter. I tre domar meddelade under år 1973 har regeringsrätten sålunda upphävt beslut av landsting att skänka sjukvårdsutrustning, anslå medel för inköp av sådan utrustning eller lämna bidrag för återuppbyggnad av ett sjukhus i samband med kriget i Vietnam.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 maj 1973 tillkallade chefen för dåvarande civildepartementet sakkunniga för att utreda frågan på vilket sätt kommuner och landstingskommuner bör kunna lämna bistånd till utvecklingsländer. Kungl. Maj:t har till de sakkunniga överlämnat en framställning från 1970 års kyrkomöte om att lagen om församlingsstyrelse måtte ändras så att församling får rätt att medverka i internationellt bistånds- och utvecklingsarbete.

De sakkunniga,¹ som antog namnet kommittén för kommunal biståndsverksamhet, avlämnade i september 1974 betänkandet (SOU 1974:86) Kommunal biståndsverksamhet.

¹Landshövdingen Hjalmar Mehr, ordförande, borgarrådet Inge Hörnlén, riksdagsledamoten Hilding Johansson, landstingsledamoten Ruth Kärnek samt riksdagsledamöterna Per-Erik Ringaby, Tage Sundkvist och Bertil Öhvall.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av styrelsen för internationell utveckling (SIDA), socialstyrelsen, kammarkollegiet, ärkebiskopen (efter hörande av övriga biskopar), domkapitlen i Lunds, Göteborgs och Härnösands stift, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Malmöhus, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands och Västerbottens län, Svenska kyrkans missionsstyrelse, de sakkunniga (UD 1972:03) med uppdrag att företa en utredning angående Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna (biståndspolitiska utredningen), kommunallagsutredningen (C 1970:30), Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Lutherska världsförbundets svenska sektion med Lutherhjälpen, Rädda barnens riksförbund, Svenska pingstmissionens u-landshjälp, Sveriges frikyrkoråd, Centerns ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet samt Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund.

Domkapitlen har bifogat yttranden från ett antal församlingar och kyrkliga samfundigheter, länsstyrelserna yttranden från landstingets förvaltningsutskott i resp. län och ett antal kommuner samt Landstingsförbundet yttranden från samtliga landstings förvaltningsutskott.

2 Gällande rätt

2.1 Kommuns och landstingskommuns kompetens

Den grundläggande bestämmelsen om kommunernas kompetens finns i 3 § kommunallagen (1953:753, omtryckt 1969:765) (KL). Enligt paragrafen får kommunen själv vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. I paragrafen anges vidare att särskilda bestämmelser finns om vissa kommunala angelägenheter. Motsvarande bestämmelse finns i 3 § kommunallagen (1957:50, omtryckt 1969:766) för Stockholm (KLS) och 4 § landstingslagen (1954:319, omtryckt 1972:101) (LL). Sistnämnda bestämmelse innehåller också några exempel på angelägenheter som tillhör landstingskommunens kompetensområde, nämligen hälso- och sjukvård, undervisning, socialvård, jordbrukets och andra näringars utveckling.

Kompetensregeln i KL överfördes i oförändrat skick från lagen (1930:251) om kommunalstyrelse på landet och lagen (1930:252) om kommunalstyrelse i stad och fick sin nuvarande lydelse genom en lagändring år 1948 (SOU 1947:53, prop. 1948:140, KU 1948:24, rskr. 1948:270). Före ändringen år 1948 gällde att kommun själv fick vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkom annan.

Ändringen i paragrafen medförde en inte oväsentlig utvidgning av kommunernas befogenheter i fråga om angelägenheter som inte tillhör det specialreglerade området. Uttrycket "gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter" ansågs enligt rättspraxis i allmänhet innebära, att kommunen fick vårda endast sådana angelägenheter som var till gagn för samtliga

kommunmedlemmar eller för ett mera betydande antal av dem. Enligt paragrafens nya lydelse är det allmänintresset och inte som tidigare gemensamhetsintresset som skall vara normerande för kommunernas kompetens. För att den kommunala åtgärden skall vara lagenlig fördras att den tillgodoser ett allmänt till kommunen knutet intresse. En begränsning som gäller för att en angelägenhet skall kunna anses som kommunal ligger således däri att det allmänna intresset måste vara hänförligt till den egna kommunen. Denna princip har varit erkänd ända sedan kommunallagarnas tillkomst. Redan i förarbetena till 1862 års kommunalförordningar betonades, att det låg i sakens natur att kommunens självverksamhet alltid förblev lokal.

Kompetensreglerna i KL, KLS och LL är allmänt avfattade. De kommunala befogenheterna har därför fortgående kunnat anpassas efter samhällsutvecklingens krav. I samband med tillkomsten av den nuvarande kompetensregeln i KL framhölls också att det i stort sett borde bli rätts-tillämpningens uppgift att närmare ange gränserna för kommunernas verksamhet. De främsta rättskällorna när det gäller att undersöka den kommunala kompetensen är, vid sidan av själva lagtexten och dess förarbeten, den rättspraxis som har utbildats i kommunalbesvärsmål på det ifrågasvarande området.

Enligt 76 § KL, 80 § KLS och 78 § LL får klagan över ett kommunalt beslut, i den mån annat inte är föreskrivet, grundas endast på att beslutet inte har tillkommit i laga ordning, strider mot lag eller annan författning eller på annat sätt innebär ett kompetensöverskridande, kränker klagandens enskilda rätt eller annars vilar på orättvis grund. Frågan om lagligheten av ett kommunalt resp. landstingskommunalt beslut blir aktuell endast om besvär anförs mot beslutet. Om beslutet däremot vinner laga kraft, anses det i regel lagligt och bindande för kommunmedlemmarna oberoende av om det har tillkommit i laga ordning eller inneburit ett överskridande av den kommunala kompetensen.

Av visst intresse när det gäller frågan om kommunernas och landstingskommunernas medverkan i internationell biståndsverksamhet är också föreskrifterna i 50 § KL, 54 § KLS och 56 § LL att vad som tillhör kommun resp. landstingskommun bör förvaltas så att kommunens eller landstingskommunens förmögenhet inte minskas. Förmögenheten får enligt dessa bestämmelser inte förbrukas för löpande behov. Skyddet avser den bokförda nettoförmögenheten.

Regeringsrätten har i flera kommunalbesvärsmål haft att pröva kommunala eller landstingskommunala beslut med internationell anknytning. I det följande redovisas några sådana avgöranden kortfattat (förkortningen RÅ avser regeringsrättens årsbok).

Ett beslut av kommunfullmäktige i Grums köping om att anslå 25 kr till Estniska nationalrådet upphävdes av regeringsrätten, som anförde att anslaget inte kunde anses avse någon köpingens angelägenhet (RÅ 1952 I 266).

Regeringsrätten upphävde vidare ett beslut av stadsfullmäktige i Norrköping att bevilja 7 500 kr som stipendium åt en utländsk studerande vid stadens högre tekniska läroverk. Beslutet ansågs inte avse en angelägenhet som det tillkom staden att vårda (RÅ 1961 I 97).

Ett beslut av Malmöhus läns landsting att sydafrikanska varor tills vidare skulle undvikas vid upphandling för landstingets räkning ansågs ligga inom ramen för landstingets kompetens. Två ledamöter var skiljaktiga och anförde, att landstinget genom sitt beslut avsett att uttrycka sitt ogillande av den i Sydafrika förda apartheidpolitiken. Eftersom avgivande av opinionsyttringar låg utanför gränserna för landstingets kompetens och landstinget alltså hade överskridit sin befogenhet, ville dessa två ledamöter upphäva beslutet. (RÅ 1965 I 90).

I plenimålet RÅ 1969 ref. 52 intog regeringsrätten motsatt ståndpunkt. Domstolens majoritet (15 ledamöter) ansåg att ett beslut av stadsfullmäktige i Stockholm att rekommendera stadens organ att tills vidare inte köpa sydafrikanska varor var kompetensöverskridande. Beslutet betraktades inte som en allmän rekommendation i syfte att få till stånd en ändamålsenlig upphandling utan som en utrikespolitisk manifestation, varigenom fullmäktige avsett att ge uttryck för ogillande av den i Sydafrika förda apartheidpolitiken. Sju av regeringsrättens ledamöter ansåg beslutet vara kompetensligt.

Ett beslut av stadsfullmäktige i Borlänge att anslå 5 000 kr till Svenska röda korsets FNL-insamling för humanitär hjälp till Vietnams civilbefolkning ansågs strida mot den kommunala kompetensen och upphävdes (RÅ 1968 K 613).

Stadsfullmäktiges i Västersås beslut att anvisa 91 000 kr till bl. a. tio bostadsbaracker att överlämnas som gåva till den jordbävningsdrabbade jugoslaviska staden Banja Luka ansågs falla utanför ramen för den kommunala kompetensen. En ledamot av regeringsrätten ansåg dock anslagsbeslutet lagligt med hänsyn till Västerås vänortsförbindelser med Banja Luka och det akuta behovet av katastrofhjälp (RÅ 1971 C 296).

I tre fall har regeringsrätten haft att ta ställning till landstingskommuns befogenhet att medverka i internationell biståndsverksamhet i samband med kriget i Vietnam. I samtliga fall ansågs beslutet om sådan medverkan innebära kompetensöverskridande.

I dom den 16 april 1973 upphävde regeringsrätten sålunda ett beslut av Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott att genom SIDA:s försorg till det förstörda universitetssjukhuset i Demokratiska Republiken Vietnam (Nordvietnam, DRV) skänka sjukvårdsutrustning, som inte var i bruk men som var fullt användbar och kunde värderas till 200 000 kr. Regeringsrätten anförde att den med beslutet avsedda egendomen haft ett inte obetydligt värde och att beslutet att skänka bort egendomen således inte varit motiverat av landstingets egna ekonomiska intressen. Det kunde därför inte anses ha varit en uppgift för landstinget att förfoga över egendomen på sätt som skett. Förvaltningsutskottet hade alltså överskridit sin befogenhet.

I en annan dom den 16 april 1973 upphävde regeringsrätten ett beslut av Uppsala läns landsting att anslå 6 000 kr för inköp av en läkarväska genom Svenska röda korsets försorg. Beslutet ansågs innebära kompetensöverskridande.

I dom den 14 augusti 1973 slutligen upphävde regeringsrätten ett beslut av Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott att anvisa ett anslag om 100 000 kr som bidrag till återuppbyggnad av Bach Mai-sjukhuset i Nordvietnam, eftersom det inte kunde anses vara en landstingskommunens angelägenhet att anslå medel till internationell biståndsverksamhet.

De gränser för den kommunala kompetensen som har dragits upp i kommunallagarna och förarbetena till dessa samt i rättspraxis har i vissa avseenden kommit att framstå som alltför snäva. Den kommunala kompetensen har därför i några fall utvidgats genom särskild lagstiftning. Sålunda får kommun resp. landstingskommun, enligt lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande, beträffande dem som i anslutning till svenskt utvecklingsbistånd vistas i kommunen eller landstingskommunen för studier eller annan utbildning vidtaga åtgärder i syfte att underlätta deras vistelse där och främja deras välfärd och trivsel. Enligt lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet får kommun vidtaga åtgärder för uppförande och drift av turistanläggningar i den mån det är påkallat för att främja turistväsendet inom kommunen. Lagen (1969:596) om kommunalt partistöd är ytterligare ett exempel på en utvidgning av den kommunala kompetensen. Enligt nämnda lag får kommun och landstingskommun lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti, som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunfullmäktige resp. landstinget. Lagen (1970:663) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sysselsättning för handikappade ger kommun möjlighet att driva affärsverksamhet i syfte att bereda arbetsanställning åt handikappade, i den mån handikappade inom kommunen inte i tillräcklig omfattning kan beredas lämpliga anställningar på annat sätt. År 1959 ändrades lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande så att kommun fick möjlighet att ekonomiskt stödja bostadsförsörjningen inte bara inom kommunen utan också i område i vilket kommunen ingår och som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende.

Under förarbetena till lagen om rätt för kommun att bistå utländska studerande framhöll föredragande departementschefen (prop.1962:191 s. 29) att den offentliga internationella biståndsverksamheten borde vara en statlig, inte en kommunal uppgift, och att det utmärkande för kommunala angelägenheter var deras lokala anknytning. Biståndsverksamheten borde stödjas huvudsakligen genom höjda statliga bidrag och frivilliga insatser. Kommunal medverkan i biståndsarbetet kunde emellertid vara motiverad med hänsyn till kommunernas bättre möjligheter att på vissa områden bedöma vilka konkreta åtgärder som med hänsyn till lokala förhållanden bäst främjade den samlade svenska hjälpinsatsen. Stipendiatverksamhet var enligt

departementschefen den gren av det internationella biståndsarbetet där kommunala insatser låg närmast till hands. Det blev därvid inte enbart fråga om finansiella bidrag utan tonvikten kunde läggas på praktiska åtgärder i samband med omhändertagandet av stipendiaterna i Sverige. Departementschefen förordade att kommun och landstingskommun bereddes laglig möjlighet att vidtaga socialt eller kurativt betonade åtgärder för omhändertagande av stipendiater, som i anslutning till svenskt utvecklingsbistånd vistades inom kommunen. Hjälpinsatser som helt eller delvis hade formen av penningstipendier skulle emellertid falla utanför den kommunala kompetensen.

Konstitutionsutskottet underströk i sitt utlåtande med anledning av propositionen (KU 1962:21 s. 8) att tonvikten i fråga om kommunernas verksamhet på ifrågavarande område kunde läggas på praktiska åtgärder i samband med omhändertagande av stipendiaterna i Sverige och att de kommunala insatserna för utvecklingshjälpen borde hänföra sig till själva stipendiatmottagningen och begränsas till att genom andra åtgärder än penningstipendier underlätta stipendiaternas vistelse här och främja deras välfärd och trivsel.

Riksdagen har även senare haft att behandla frågan om kommuns medverkan i internationell hjälpverksamhet. I utlåtande med anledning av motioner om rätt för kommun att utan vederlag överlåta viss sjukvårdsutrustning till u-land hänvisade konstitutionsutskottet till det nyss nämnda utlåtandet och anförde, att det inte fanns anledning frångå bedömningen att de finansiella resurserna för biståndsverksamheten huvudsakligen borde erhållas genom statliga anslag och frivilliga insatser (KU 1970:22). Utskottet ansåg att den fråga som hade tagits upp i motionerna kunde lösas genom kontakter med frivilligorganisationer och hjälporgan för utvecklingsländer och hävdade att i varje fall för det av motionärerna föreslagna ändamålet någon lagändring inte borde genomföras, som innebar avsteg från de grundläggande principerna i fråga om kommuns och landstingskommuns förmögenhetsförvaltning.

2.2 Den kyrkokommunala kompetensen

Församlingens kompetens regleras i lagen (1961:436, omtryckt 1972:228) om församlingsstyrelse (LFS). I 2 § 1 mom. första stycket anges att församling själv får vårda sina angelägenheter, såvitt inte handhavandet därav enligt LFS eller särskild författning tillkommer annan. I ett andra stycke följer därefter en uppräknig av vissa frågor som anses utgöra församlings angelägenheter, nämligen a) anskaffande av och vård om kyrka, begravningsplats, församlingshus, tjänstebostäder och annan för kyrkligt ändamål avsedd egendom, b) åtgärder till främjande av gudstjänstliv och kyrklig förkunnelse i övrigt samt av kristen verksamhet bland barn, ungdom, ålderstigna, sjuka och andra som är i behov av omvårdnad samt c) avlöningsförmåner åt präst, kyrkomusiker och annan personal. Vidare anges att särskilda före-

skrifter finns om vissa på församling ankommande angelägenheter.

Vid lagens tillkomst anförde föredragande departementschefen bl. a. att det i fråga om församlingens kompetens främst gällde att ta ställning till vilken verksamhet församling ägde bedriva eller stödja med utdebiterade skattemedel, medan spörsmålet inte direkt berörde den verksamhet församling kunde utöva med kollektmedel, donerade medel eller andra frivilliga bidrag. Genom att anlita kollektmedel hade församling i viss utsträckning möjlighet att verka utanför de gränser som dras upp i LFS (prop. 1961:70). Departementschefen framhöll också en allmän grundsats som han fann vara av vikt när det gällde att ange den kyrkokommunala kompetensen, nämligen att verksamheten måste vara knuten till den egna församlingen, således vara av lokal natur. Han anförde att av denna regel följer, att anslagsgivning till rikskyrklig verksamhet eller till verksamhet inom stiftets ram eller inom annan församling än den egna i princip får anses otillåten men att denna regel inte är undantagslös. Om verksamheten bedrivs utom den egna församlingen men fullföljer syften som ligger inom ramen för den allmänna kompetensregeln och direkt eller indirekt är till gagn för församlingens arbete, torde i allmänhet enligt vad departementschefen anförde något hinder inte föreligga att främja verksamheten (prop. s. 101). Han förklarade vidare att det internationella ekumeniska arbetet och den yttre missionen inte hade sådant samband med församlingens egna angelägenheter att församlingen kunde stödja verksamheten med skattemedel (prop. s. 110).

Frågan om en utvidgning av den kyrkokommunala kompetensen för att medge församlingarna rätt att medverka i det internationella hjälparbetet behandlades med anledning av väckta motioner i ämnet vid 1968 och 1970 års kyrkomöten. I betänkande (1968:19) framhöll kyrkolagsutskottet att behovet av ökad internationell inriktning och förbättrad insikt om u-ländernas problem under de senaste åren framstått allt klarare och att inom utskottet ingen meningsskiljaktighet rått om kyrkans ansvar för utvidgad internationell solidaritet och en energisk insats mot nödsituationen i u-länderna. Utskottet fann emellertid att en ändring av LFS så att församlingarna fick möjlighet att med utdebiterade medel stödja internationell kyrklig hjälpverksamhet mötte allvarliga principiella hinder och hänvisade till att även de borgerliga kommunernas kompetens var begränsad till kommunens egna angelägenheter. Utskottet förklarade sig visserligen biträda uppfattningen att den internationella hjälpverksamheten med hänsyn till de oerhört stora behoven inte kunde baseras enbart på frivilliga bidrag utan att skattemedel erfordrades. Enligt utskottet borde emellertid sådana medel tas ut vid den statliga beskattningen. Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets hemställan att lämna de framställda yrkandena om ändring av LFS utan åtgärd.

I anledning av motioner i samma fråga vid 1970 års kyrkomöte uttalade kyrkolagsutskottet att de principiella skäl som hade föranlett utskottet att år 1968 avstyrka åtgärder för ändring av LFS var oförändrade och att den i en motion antydda möjligheten att tillskapa ett särskilt kyrkligt centralorgan

för internationell biståndsverksamhet inte på något avgörande sätt förändrade läget, eftersom det var de enskilda församlingarna som hade beskattningsrätt för vården av sina angelägenheter. Utskottet hemställde att motionerna inte måtte föranleda någon kyrkomötets åtgärd.

Kyrkomötet beslöt emellertid att hos Kungl. Maj:t göra framställning om sådan ändring i LFS att församling fick kompetens att bevilja anslag till internationellt bistånds- och utvecklingsarbete. Kyrkomötets skrivelse överlämnades, som nämnts inledningsvis, till kommittén för kommunal biståndsverksamhet att övervägas i samband med fullgörandet av utredningsuppdraget.

Frågan om församlings rätt att bevilja anslag till mission och u-landshjälp behandlades med anledning av väckta motioner vid 1971 och 1973 års riksdagar. På hemställan av konstitutionsutskottet (KU 1971:43 resp. 1973:31) avtog riksdagen motionerna. I en motion (1975:126) till 1975 års riksmöte hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om sådan utformning av lagstiftningen om kommunal biståndsverksamhet att samma kompetens kommer att gälla för kyrklig som för borgerlig kommun beträffande katastrofinsatser i u-länderna.

3 Svensk biståndsverksamhet

3.1 Statligt bistånd

För Sveriges del har riksdagen år 1968 satt upp målet att anslagen för bistånd till de fattiga länderna under budgetåret 1974/75 skall motsvara 1 % av bruttonationalprodukten till marknadspris. Sveriges medverkan i internationell biståndsverksamhet sker dels genom bidrag till internationella biståndsprogram (multilaterala bidrag), dels genom direkta biståndsinsatser (bilateralt utvecklingssamarbete). För budgetåret 1973/74 uppgick de sammanlagda anslagen över statsbudgeten för internationellt utvecklingssamarbete till 1 562,5 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 uppgår de till 2 100 milj. kr., vilket innebär en ökning med 35 %. För budgetåret 1975/76 har föreslagits 2 850 milj. kr., en ökning med 36 %. I och med denna ökning har utfästelsen om enprocentmålet infriats.

Det multilaterala arbetet består i att Sverige lämnar bidrag bl. a. till olika FN-organ, t. ex. FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och FN:s barnfond (UNICEF). För budgetåret 1974/75 har anslagits 750 milj. kr. för multilateralt utvecklingsbistånd. För budgetåret 1975/76 är motsvarande belopp enligt regeringens förslag 1 050 milj. kr. Sverige arbetar för att FN-strategin på ifrågavarande område skall få praktiska uttryck i de internationella organisationernas bistånd och för att ge u-länderna ett starkare inflytande genom utvecklingssamarbetets utformning.

När det gäller det bilaterala utvecklingsprogrammet inriktar sig Sverige i första hand på sådana enskilda länder, vilkas utvecklingsansträngningar syftar till oberoende samt social och ekonomisk rättvisa. Det bilaterala sam-

arbetet med enskilda u-länder utformas så att mottagarländerna får ett reellt inflytande över de resurser som ställs till förfogande. För budgetåret 1974/75 har för bilateralt utvecklingsbistånd anslagits 1 297,8 milj. kr. Av detta belopp avser ca 250 milj. kr. s. k. varubistånd, dvs. bistånd som formellt är bestämt att användas för upphandling i Sverige, medan huvuddelen utgörs av gåvobistånd. Motsvarande belopp för budgetåret 1975/76 är enligt regeringens förslag 1 736,3 milj. kr., varav ca 500 milj. kr. avser varubistånd.

Under budgetåret 1972/73 beslutades om katastrofinsatser för ett sammanlagt belopp om 48,9 milj. kr., varav direkt bistånd till Provisoriska Revolutionära Regeringens (PRR) område i Sydvietnam med 11 milj. kr. och ungefär samma belopp till humanitära insatser i Indien. Bidraget till FN-insatser för flyktingar och hemlösa i södra Sudan uppgick till 7 milj. kr., medan 8 milj. kr. lämnades till det av torka och hungersnöd drabbade Västafrika (prop. 1974:1, bil. 5 s. 20). Under budgetåret 1973/74 fattades beslut om katastrofbistånd och extraordinära biståndsinsatser till ett sammanlagt belopp av 180,4 milj. kr. Bistånd lämnades med bl. a. 8,7 milj. kr. till de av torka drabbade områdena i Etiopien, 40 milj. kr. till Tanzania för livsmedelsimport, 14 milj. kr. till Bangladesh med anledning av översvämning och livsmedelsbrist, 11 milj. kr. till Pakistan med anledning av översvämning, 25 milj. kr. till Indien i importstöd, 20 milj. kr. till PRR i återuppbyggnadsbistånd och 10,6 milj. kr. till DRV för återuppbyggnaden av Bach-Mai-sjukhuset (prop. 1975:1, bil. 5 s. 21).

Kostnaderna för motsvarande insatser som beslutats under andra halvåret 1974 uppgår till ca 140 milj. kr. Bistånd har beslutats till bl. a. Tanzania, Bangladesh och Indien. För budgetåret 1975/76 beräknas i budgetpropositionen en reserv på 200 milj. kr. för katastrofinsatser.

En väsentlig del av det svenska katastrofbiståndet har under senare år lämnats till internationella aktioner samordnade av olika FN-organ. Svenska röda korset och flera andra enskilda organisationer har också fått ett betydande statligt stöd till sin verksamhet. År 1972 inrättades inom utrikesdepartementet en speciell katastrofgrupp med företrädare för departementet, SIDA och Svenska röda korset. Gruppen har till uppgift bl. a. att avge förslag om svenska katastrofinsatser.

SIDA är central förvaltningsmyndighet för det direkta utvecklingssamarbete som Sverige bedriver med u-länder. Huvuddelen av det bistånd som lämnas genom SIDA är av långsiktig karaktär och syftar till att utveckla olika delar av samhället i mottagarländerna, medan en mindre del av biståndet är av humanitär art och avser att lindra nöd som förorsakats av olika katastrofsituationer. En mellanform utgöres av det bistånd som förekommer såsom återuppbyggnadsinsatser efter katastrofer. För att genomföra de konkreta hjälpåtgärderna i ett katastrofområde anlitar SIDA Röda korset, Rädda barnen, FN-organ eller statliga organ i det drabbade landet, till vilka hjälp lämnas i form av pengar eller varor.

3.2 Bistånd genom svenska enskilda organisationer

Svenska röda korset är en riksomfattande ideell förening, grundad år 1865. Liknande röda kors-föreningar finns i 121 länder. Verksamheten omfattar bl. a. katastrof-, flykting- och utvecklingshjälp i ett 40-tal länder. Hjälpen utom Sverige sker inom ramen för Internationella röda korset, som har sitt säte i Genève. För att så snabbt som möjligt kunna göra en insats vid inträffade katastrofer har Svenska röda korset byggt upp sin verksamhet så att varor alltid ligger färdiga i särskilda förråd på olika platser i världen. Arbete pågår med att i samarbete med olika länders Rödakorsföreningar lägga upp förråd i sådana länder där katastrofer erfarenhetsmässigt inträffar för att varorna på så sätt skall finnas tillgängliga omedelbart efter en inträffad katastrof.

Svenska röda korset lämnar också bistånd genom att ställa sjukvårdspersonal till förfogande och genom kontanta penningbidrag. Verksamheten finansieras huvudsakligen genom insamlingar. Organisationen får också vissa statliga bidrag. Enligt preliminära beräkningar uppgick värdet av Svenska röda korsets bistånd i form av katastrof- och utvecklingshjälp till andra länder under år 1973 till sammanlagt omkring 26 milj. kr.

Rädda barnens riksförbund är en opolitisk, religiöst neutral riksorganisation, som grundades år 1919 och som tillsammans med systerorganisationer i ett 60-tal länder är ansluten till Internationella Rädda Barnen Unionen. Verksamheten består av insamlingsarbete och hjälp till nödlidande barn. I viss omfattning lämnas också flykting- och katastrofhjälp. Årligen insamlas ca 20 milj. kr. för biståndsverksamhet i Sverige och i utlandet.

3.3 Bistånd genom kyrkliga organ

Enligt stadgan (1970:484) för Svenska kyrkans missionsstyrelse skall styrelsen bedriva den mission utomlands som ankommer på svenska kyrkan samt med medel och personal bistå bl. a. kyrkorna på styrelsens tidigare missionsfält i Asien och Afrika. Inkomsterna av kollektmedel och andra gåvor uppgick under år 1972 till ca 20 milj. kr.

Lutherska världsförbundets svenska sektion, som bildades år 1947 och är organ för svenska kyrkan i dess samarbete med Lutherska världsförbundet, har till huvudsaklig uppgift att insamla, förvalta och fördela medel till bl. a. katastrofhjälp och utvecklingsbistånd. Detta arbete bedrivs under namnet Lutherhjälpen. Sedan flera år är Lutherhjälpen i fråga om storleken av de insamlade medlen landets största frivilliga hjälporganisation. Räkenskapsåret 1972/73 uppgick de kontanta inkomsterna m. m. till över 31 milj. kr.

Biståndsverksamhet bedrivs även av Pingstmissionens u-landshjälp, som är den svenska pingströrelsens u-hjälpsorgan, och organisationen Frikyrkan hjälper, som är en riksomfattande religiös-humanitär hjälporganisation, samt av Svenska missionsförbundet, Evangeliska fosterlands-stiftelsen, Fräls-

ningsarmén, Örebro-missionen, Svenska baptistförbundet och Helgelseförbundet.

4 Kommittén

4.1 Behovet av kommunala och landstingskommunala åtgärder m. m.

Under utredningsarbetet har kommittén samrått med SIDA, Svenska röda korset, Rädda barnen och flera kyrkliga organisationer för att undersöka behovet av kommunala och landstingskommunala åtgärder i anslutning till den svenska internationella biståndsverksamheten. Kommittén har också genom kontakter med ett antal kommuner och landstingskommuner sökt utröna om dessa har några faktiska möjligheter att tillgodose ett sådant behov.

Huvuddelen av det svenska officiella biståndet är enligt kommittén av långsiktig natur och syftar till att utveckla olika delar av samhället i mottagarländerna. Även Rädda barnen och kyrkliga missionsorganisationer samt i någon mån Röda korset bedriver långsiktig biståndsverksamhet när det gäller barnavård, sjukvård, familjeplanering och undervisning. Merparten av Röda korsets verksamhet avser humanitärt bistånd (katastrofhjälp) för att lindra nöd i samband med naturkatastrof, farsot, krig eller liknande händelse. Staten, Rädda barnen och vissa missionsorganisationer lämnar också bistånd vid katastrofer. Som en ytterligare form av biståndsverksamhet förekommer bistånd vid återuppbyggnad av olika samhällsfunktioner efter inträffade katastrofer. Enligt kommittén är behovet av kommunala och landstingskommunala insatser störst när det gäller katastrofhjälp. Kommuner och landstingskommuner skulle under vissa förutsättningar kunna lämna värdefulla bidrag i form av varor, tjänster och pengar. Visst behov av återuppbyggnadsinsatser föreligger också, medan behovet inte är lika starkt av mera långsiktigt bistånd.

De varor som behövs för att lindra nöden i akuta katastrofsituationer är enligt kommittén främst matvaror, kläder, filter, tält och mediciner samt viss enklare sjukvårdsmateriel, t. ex. lakan, bårar, rostfria skålar och saxar. Mer komplicerad sjukvårdsutrustning, t. ex. röntgenapparater, efterfrågas mera sällan. Beroende på rent tekniska svårigheter är det nämligen ofta svårt att utnyttja sådan materiel som kommer från andra länder. Även transportfordon, t. ex. ambulanser, kan komma till användning, men när det gäller sådan materiel kan problem uppstå på grund av svårigheten att skaffa reservdelar m. m. Den omedelbara hjälpen vid ett katastroftillfälle kan följas av en andra etapp med återuppbyggnad av hus, broar, sjukhus och andra viktiga samhällsfunktioner. I det sammanhanget kan mer avancerad sjukvårdsmateriel komma i fråga.

Röda korset och Rädda barnen är enligt kommittén i princip positiva till bistånd i form av varor från kommuner och landstingskommuner, medan

SIDA är mera tveksam. Denna tveksamhet grundar sig främst på att SIDA inte har någon egen organisation som kan ingripa på platsen i katastrofsituationer. Såväl SIDA som Röda korset och Rädda barnen framhåller att också andra svårigheter hänger samman med organiserandet och förmedlingen av varubistånd i katastrofsituationer. För det första måste mottagarlandets behov och prioriteringar vara avgörande för vilka varor som skall sändas. Materielen bör vara fullt användbar. Gåvor av ålderdomlig eller hårt försliten materiel har ibland uppfattats som diskriminerande. Med hänsyn till bl. a. de höga fraktkostnaderna är det viktigt att endast förstklassiga och användbara samt ej alltför skrymmande varor kommer i fråga.

Biståndsorganisationerna har enligt kommittén också betonat vikten av att hjälpen i en katastrofsituation inte kommer fram för sent. Det kan vara lämpligt att varorna skänks i förväg, så att det blir möjligt att omedelbart sända dem från förråd nära katastrofplatsen. Om varorna skänks i förväg måste de lagras, varför det är viktigt att endast sådana varor skänks som man vet kan komma till användning. I t. ex. medelhavsområdet vill ländernas rödakorsorganisationer ha lager av endast tält och filter.

Kommittén anför att varubistånd från kommuner och landstingskommuner inte behöver ske enbart genom rena gåvor till de förmedlande organisationerna. Svenska röda korset har t. ex. till förmånliga priser kunnat köpa begagnad men utrangerad materiel, t. ex. filter, lakan och andra textilier, av landstingskommunerna.

Vid katastrofer ställer biståndsorganisationerna sjukvårdspersonal till förfogande, anför kommittén. Enligt Röda korset skulle landstingskommunerna kunna göra en stor insats genom att friställa sådan personal för rödakorstjänst. Ännu bättre vore om personalen kostnadsfritt ställdes till Röda korsets förfogande. Såväl SIDA som Röda korset och Rädda barnen anser enligt kommittén att penninggåvor är den bästa bidragsformen. Penninggåvor gör det möjligt att anskaffa såväl materiel som personal antingen i Sverige eller i något land närmare katastrofplatsen. Fraktkostnaderna och andra kostnader kan på så sätt hållas nere och genom att varor köps från platser närmare katastrofområdet eller pengar direkt ställs till förfogande för mottagarlandet blir tidsutdräkten liten.

Särskilt hos landstingskommunerna finns enligt kommittén utrustning som kan ställas till förfogande för den internationella biståndsverksamheten, om rättsliga möjligheter därtill ges. Det för sig främst om sjukvårdsutrustning av olika slag, t. ex. engångssprutor, katetrar, gasbindor, rostfria skålar, saxar, filter och sängar.

4.2 Kommitténs överväganden och förslag

Kommittén anför att det i vårt land råder enighet om angelägenheten av en aktiv svensk medverkan i den internationella biståndsverksamheten. Kommittén erinrar om att det i olika sammanhang har slagits fast att den

offentliga biståndsverksamheten skall vara en statlig och inte en kommunal uppgift. Det är statsmakterna som bär ansvaret för våra internationella förbindelser och har att bestämma biståndsverksamhetens inriktning och omfattning och anslå erforderliga medel för ändamålet.

Inom många kommuner finns enligt kommittén ett starkt intresse för att genom medverkan i internationell biståndsverksamhet ge uttryck för kommunens – och därmed kommuninvånarnas – internationella solidaritet. Det har också ansetts att den enskilde medborgaren mera direkt kan engageras i internationella frågor, om beslut om bistånd fattas på kommunal nivå. Härigenom skulle man också kunna vinna ökad förståelse för sådana frågor och uppnå en större allmän beredvillighet till medverkan i det internationella biståndsarbetet. Ståndpunkten att den internationella biståndsverksamheten inte är en kommunal uppgift har emellertid upprätthållits både i kommunallagarna och i rättspraxis. Enligt kommunallagarna är kommuns och landstingskommuns befogenheter begränsade till vården av kommunens resp. landstingskommunens egna angelägenheter och fullgörandet av vissa i specialförfattningar angivna uppgifter. Häri ligger ett krav på att angelägenheten skall vara knuten till kommunens resp. landstingskommunens område. Den internationella biståndsverksamheten har inte en sådan anknytning. Lokaliseringsprincipen har upprätthållits också när kommunerna och landstingskommunerna genom speciallagstiftning bemyndigats handha vissa uppgifter. Lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande kan enligt kommittén knappast sägas innebära något avsteg från denna princip, eftersom kommuns befogenheter att genom socialt och kurativt betonade åtgärder bistå utländska studerande enligt lagen är begränsade till sådana studerande som vistas i kommunen.

Kommittén framhåller att frågan om och i vad mån kommunerna och landstingskommunerna bör ges ytterligare möjligheter att medverka i internationell biståndsverksamhet bör ses mot denna bakgrund och att införande av en rätt för kommuner och landstingskommuner att medverka i internationellt biståndsarbete innebär ett ytterligare avsteg från hittills gällande principer. En självklar utgångspunkt vid övervägandet av hithörande frågor måste vara att det är statsmakterna som bär ansvaret för vårt lands internationella relationer. Internationell biståndsverksamhet kräver erfarenhetsmässigt en sådan samordning och koncentration av insatserna att uppgiften svårligen kan anförtros åt varje enskild kommun eller landstingskommun. Detta behöver, anför kommittén, emellertid inte innebära att man måste utesluta varje form av ytterligare kommunal medverkan i internationell biståndsverksamhet. Man kan väl tänka sig sådana former av kommunal medverkan som inte står i strid med inriktningen av den svenska biståndspolitik.

Enligt kommitténs mening bör man emellertid först överväga om de humanitära eller andra skäl som kan tala för en kommunal medverkan i internationell biståndsverksamhet över huvud kan få sådan styrka att de kan

väga över intresset av att man inte gör någon principiellt betydelsefull avvikelse från den vedertagna begränsningen av den kommunala kompetensen. Reglerna i 3 § KL, 3 § KLS och 4 § LL om kommunernas och landstingskommunernas allmänna kompetens är mycket allmänt avfattade. Man har avsett att möjliggöra en fortsatt anpassning av befogenheterna efter samhällsutvecklingens krav. I den mån gränserna för den kommunala kompetensen kommit att framstå som alltför snäva har en utvidgning kommit till stånd genom lagstiftningsåtgärder. När det gäller kommunal medverkan i internationell biståndsverksamhet har någon anpassning av den kommunala kompetensen till nya förhållanden inte skett annat än genom 1962 års lag om rätt för kommun att bistå utländska studerande.

Kommittén framhåller att den internationella biståndsverksamheten avser mycket angelägna ändamål och erinrar om att det i direktiven för kommitténs arbete har framhållits att det i förevarande sammanhang kan finnas uppgifter som kommunerna och landstingskommunerna har speciella förutsättningar att lösa. I den mån det går att finna sådana former för kommunal medverkan i internationell biståndsverksamhet som låter sig förena med den officiella svenska biståndspolitik, bör det inte föreligga några principiella hinder mot att göra de ändringar i reglerna för den kommunala kompetensen som behövs.

Trots de nuvarande begränsningarna i de kommunala befogenheterna på det internationella området har kommuner och landstingskommuner i många fall gjort humanitära insatser för den nödlidande befolkningen i länder som drabbats av olika katastrofer, orsakade av krig eller naturhändelser. Som exempel nämner kommittén den ganska omfattande fadderortsrörelsen under och efter det andra världskriget, vilken omfattade bl. a. ekonomisk hjälp från svenska kommuner till av kriget drabbade utländska kommuner. Även om sådan ekonomisk hjälp i och för sig haft ett behjärtansvärt syfte, har den klart legat utanför den kommunala kompetensen. Såvitt känt har dock beslut om sådan hjälp inte överklagats. Även den kommunala vänortsverksamheten, som främst har en symbolisk karaktär, kan ses som ett uttryck för kommunernas internationella solidaritet. I den mån en svensk kommun lämnat ekonomiskt stöd till en utländsk vänort har enligt kommittén också en sådan insats fallit utanför den kommunala kompetensen. Det finns andra exempel där kommuners internationella hjälpinsatser i humanitärt syfte allmänt godtagits, trots att den kommunala kompetensen överskridits. Sådana insatser gjordes vid översvämningskatastrofen i Holland år 1953 och i samband med den s. k. Ungernhjälpen år 1956. Stockholms kommun har, anför kommittén, i olika sammanhang bidragit med betydande belopp till Köpenhamn, Oslo och Helsingfors under och efter andra världskriget samt till orter i bl. a. Jugoslavien, Israel och Holland vid senare inträffade katastrofer. Fullständig enighet om hjälpen har därvid rått mellan partigrupperna i fullmäktige och besluten om bistånd har inte blivit överklagade.

Kommittén anför att det knappast kan anses tillfredsställande att kommunala insatser i fall där ett humanitärt bistånd ter sig mycket angeläget skall vara beroende av om det kommunala biståndsbeslutet överklagas eller inte samt att olika landstingskommuners och kommuners biståndsbeslut med samma innehåll och syfte givetvis så långt möjligt bör behandlas lika. Hos många kommuner finns en spontan vilja att hjälpa befolkningen i orter utanför Sverige som drabbas av katastrofer. Kommuner och landstingskommuner bör, särskilt som sjukvårdshuvudmän, ha speciella förutsättningar att medverka, eftersom det hos dem finns fullt användbar utrustning, främst sjukvårdsmateriel. Dessa skäl anser kommittén vara så tungt vägande att den förordar att möjlighet öppnas för kommuner och landstingskommuner till viss medverkan i internationell biståndsverksamhet utöver vad som kan vara tillåtet enligt 1962 års lag om rätt för kommun att bistå utländska studerande.

Ett förfarande som i och för sig är godtagbart enligt gällande rätt är enligt kommittén att en kommun utan vederlag till en internationell hjälporganisation överlåter sådan utrangerad utrustning som för kommunen saknar såväl bruksvärde som marknadsvärde. En förutsättning är dock att åtgärden inte medför större hanteringskostnader än som normalt är att påräkna vid utrangering. Den möjlighet som nu har nämnts är enligt kommittén ganska ointressant, särskilt som utrangerad materiel ofta torde vara i ett sådant skick att den inte kan användas i internationell biståndsverksamhet. Frågan om den kommunala kompetensen synes bli aktuell först när den kommunala insatsen görs med egendom som fortfarande har ett restvärde och är underkastad reglerna om den kommunala förmögenhetsförvaltningen. När det gäller egendom av sistnämnda slag kan det enligt kommittén inte anses förenligt med gällande rätt att kommun anlitar t. ex. frivilligorganisationer eller hjälporgan för u-länder för förmedling av kommunal hjälp. Inte heller kan förmedling till eller via fadderorts- eller vänortsförbindelser göra förfarandet kompetensligt. Kommittén har inte heller i övrigt kunnat finna några former för kommunala biståndsinsatser som låter sig förena med gällande rätt.

En kompetensutvidgning genom lagstiftning måste enligt kommitténs uppfattning få relativt begränsad räckvidd. De kommunala insatserna kan komma till nytta främst i katastrofsituationer, dvs. tillfällen när ett lands eller delar av ett lands befolkning lider nöd till följd av krig, farsoter eller naturhändelser som översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka e. d. I viss utsträckning kan kommunala insatser också vara av värde i samband med återuppbyggnadsarbetet efter en katastrof. En bestämmelse som ger kommun befogenhet att hjälpa i sådana situationer, dvs. i själva katastrofsituationen och under återuppbyggnadsskedet därefter, skulle enligt kommitténs mening utgöra en rimlig och värdefull utvidgning av den kommunala kompetensen. Möjligheten för kommuner att göra hjälpinsatser vid katastrofer bör inte begränsas till att avse endast u-länder. Även om hjälp-

behovet är störst vid katastrofer i u-länderna, kan en kommunal insats även vid katastrofer i andra länder te sig naturlig. Som exempel anför kommittén översvämningkatastrofen i Holland år 1953 och vulkanutbrottet på Hemön i Island för ett par år sedan. Det skulle också verka stötande om en kommun inte får lämna hjälp till en fadder- eller vänort som har drabbats av en katastrof. Kommittén förordar därför att kommunerna och landstingskommunerna skall få lämna hjälp till alla länder som till följd av att en katastrof har inträffat är i behov av hjälp. Med den föreslagna begränsningen till hjälp vid katastrofsituationer och i återuppbyggnadsarbetet närmast därefter synes enligt kommittén några hinder för kommunala och landstingskommunala insatser inte föreligga med hänsyn till den officiella svenska bistånds- eller utrikespolitiken. Av begränsningen följer att från befogenheten skall undantas deltagande i det långsiktiga biståndet till u-länderna, vilket uteslutande bör vara en statlig angelägenhet.

Kommunernas och landstingskommunernas medverkan i den internationella biståndsverksamheten kan enligt kommittén i princip ske på tre sätt, nämligen genom tillhandahållande av viss utrustning, genom tjänstebistånd och genom rena penningbidrag.

Under hänvisning till kommunernas och landstingskommunernas särskilda förutsättningar att medverka i den internationella hjälpverksamheten genom att tillhandahålla utrustning, främst sjukvårdsmateriel men också t. ex. vissa slags arbetsmaskiner, föreslår kommittén att kommunerna och landstingskommunerna ges rätt att bistå med utrustning för hjälp vid katastrofer. Enligt kommitténs uppfattning kan några begränsningar inte ställas upp rörande utrustningens värde eller användbarhet för kommunen eller landstingskommunen med hänsyn till reglerna om den kommunala förmögenhetsförvaltningen. Det bör kunna anförtros åt kommunen resp. landstingskommunen att själv avgöra om och i vad mån den vid ett visst tillfälle kan avvara utrustning för användning i katastrofsituationer. Även om kommunen eller landstingskommunen skulle bli tvungen att ersätta den skänkta utrustningen med ny sådan och denna nyanskaffning måste ske tidigare än som annars skulle ha varit fallet, bör förfarandet enligt kommitténs uppfattning anses kompetensligt.

Kommunerna och landstingskommunerna har, framhåller kommittén, naturligtvis inte någon egen organisation för förmedling av biståndsinsatser. Det kan inte heller vara lämpligt att de inrättar någon sådan organisation. Fall kan tänkas där en kommun eller landstingskommun lämnar bistånd utan att anlita något förmedlande organ, t. ex. vid bistånd till eller via en fast etablerad vänortsförbindelse, men vanligtvis saknar de erfarenhet av internationellt hjälparbete. Enligt kommitténs mening bör förmedling av den kommunala utrustningen normalt ske via organ som redan har en uppbyggd och väl inarbetad organisation för hjälpinsatser, t. ex. Röda korset, Rädda barnen, något FN-organ och vissa kyrkliga sammanslutningar. Genom att kommunerna och landstingskommunerna anlitar sådana orga-

nisationer kan det undvikas att de skänker utrustning, som visar sig vara omöjlig eller olämplig att använda för det avsedda ändamålet. I detta sammanhang betonar kommittén den mycket viktiga grundsats som är vägledande för Sveriges internationella hjälparbete och som innebär att det bistånd som lämnas måste utgå från mottagarlandets behov och prioriteringar. Kommittén framhåller att det inte kan vara lämpligt att kommunerna och landstingskommunerna skänker utrustning som mottagarlandet inte har behov av och som kan vålla hanteringsproblem och onödiga kostnader för landet.

I regel är det en akut katastrofsituation som utlöser den spontana viljan att hjälpa, men praktiska skäl talar enligt kommitténs mening för att kommunerna och landstingskommunerna bör kunna skänka utrustning även vid andra tillfällen. Om befogenheten att skänka utrustning skulle inskränkas till tillfällen när en katastrof redan har inträffat, skulle insatsen kanske bli verkningslös genom att hjälpen t. ex. på grund av långa avstånd kom fram för sent. De internationella insatserna för katastrofhjälp förbereds bl. a. genom uppläggande av lager i Sverige och andra ur hjälpsynpunkt lämpligt belägna länder. Frågan om skänkande av utrustning till en internationell hjälporganisation som lägger upp sådana lager kan bli aktuell för kommunerna och landstingskommunerna t. ex. i samband med rutinmässiga inventeringar och utrangeringar. Kommittén förordar att kommunerna och landstingskommunerna själva får avgöra när utrustning skall skänkas. De bör enligt kommitténs mening också ges rätt att i anslutning till ett beslut om bistånd med viss utrustning i skäligen omfattning bevilja medel till kostnader för iordningställande och transport av utrustningen.

Kommittén framhåller att kommunernas och landstingskommunernas förutsättningar för medverkan i den internationella hjälpverksamheten vid katastrofer visserligen torde vara störst när det gäller att tillhandahålla utrustning men att det hos kommunerna och landstingskommunerna också kan finnas personal, bl. a. läkare, sjuksköterskor, tekniker och servicepersonal, som kan ställas till förfogande. Kommittén instämmer helt i de rekommendationer som lämnats av dåvarande Svenska stadsförbundet och Landskommunernas förbund samt av Landstingsförbundet rörande beviljande av tjänstledighet för kommunalt anställd personal för deltagande i internationellt hjälparbete samt rätt för personalen att tillgodoräkna sig sådan tjänstgöring i löne-, pensions- och merithänseende. Kommittén anser att tjänstledighet bör kunna beviljas inte bara för deltagande i statlig eller statsunderstödd biståndsverksamhet i u-land utan också för deltagande i annan internationell hjälpverksamhet i katastrofsituationer samt att också sådan tjänstgöring bör tillgodoräknas i olika hänseenden. Liksom f. n. bör det emellertid enligt kommitténs mening normalt ankomma på staten eller de internationella hjälpororganisationerna att svara för kostnaderna för lön, resor och uppehälle för de kommunala tjänstemän som deltar i internationellt hjälparbete. Kommittén tillägger, att det dock kan tänkas fall där utrustning, som skänkts av en kommun eller en landstingskommun, t. ex. en tekniskt

komplicerad sjukvårdsapparat eller arbetsmaskin, fordrar särskild skötsel, som inte omedelbart kan utföras av personal inom mottagarlandet. Under en övergångstid kan det enligt kommittén vara motiverat att kostnaderna för den kommunalanställda personal som kan behövas för installation och intrimning av utrustning m. m. bestrids av kommun eller landstingskommun. Kommittén förordar därför en utvidgning av den kommunala kompetensen i detta hänseende.

De svenska hjälporganisationerna har enligt kommittén framhållit fördelarna med att kommunerna och landstingskommunerna bereds möjlighet att lämna penningbidrag i katastrofsituationer. Därigenom skulle snabba insatser kunna göras. De som organiserar hjälpinsatserna skulle också få större valfrihet när det gäller den totala resursanvändningen. Särskilt för mindre kommuner, som kanske saknar möjlighet att genom bistånd i andra former uttrycka sin solidaritetskänsla med ett katastrofdrabbat land eller vänort, skulle en möjlighet att ge penningbidrag kunna vara värdefull. Enligt kommitténs mening talar emellertid starka skäl mot införandet av möjlighet att lämna kommunalt penningbistånd. Även om insatserna begränsas till katastrofsituationer och återuppbyggnadsarbetet närmast därefter, skulle ett kommunalt bistånd i form av pengar kunna komma i konflikt med den officiella svenska bistånds- och utrikespolitiken. Om varje enskild kommun eller landstingskommun skulle få bestämma vid vilket tillfälle och till vilket land ett bidrag i pengar skall lämnas, skulle en viss kontroll från statsmakternas sida bli nödvändig. Detta skulle strida mot den kommunala självstyrelsens principer. Eftersom huvudansvaret för hjälpinsatserna måste ankomma på statsmakterna, skulle en rätt för kommun eller landstingskommun att lämna penningbistånd behöva kringgärdas med restriktioner från statsmakternas sida angående maximigränser för de kommunala bidragen, anpassade efter exempelvis kommunens eller landstingskommunens storlek eller skatteunderlag.

Införandet av en möjlighet till kommunalt penningbistånd skulle vidare innebära ett kraftigt avsteg från den viktiga grundsatsen att kommun och landstingskommun skall vårda sina angelägenheter. De utvidgningar som kommittén har föreslagit rörande möjlighet till ett kommunalt bistånd med utrustning och i viss mån tjänster kan sägas mera ligga i linje med vad som nu gäller beträffande den kommunala kompetensen. I dessa fall har utrustningen anskaffats inom ramen för den kommunala kompetensregleringen och biståndsbeslutet innefattar då endast ett ställningstagande till frågan om utrustningen kan avvaras för katastrofändamål.

Mot bakgrund av det anförda och med hänsyn till de stora belopp som statsmakterna årligen avsätter för katastrofändamål finner kommittén att de skäl som anförts mot ett kommunalt penningbistånd är så starka att kommittén inte vill förordas att kommunerna och landstingskommunerna ges möjlighet att genom kontanta medel lämna bistånd i katastrofsituationer.

Sammanfattningsvis föreslår alltså kommittén att rätten för kommun och landstingskommun att delta i den internationella hjälpverksamheten vid katastrofer inriktas på utrustningsbistånd och i viss mån tjänstebistånd. Efter mönster av tidigare lagstiftningsärenden rörande utvidgning av den kommunala kompetensen bör denna rätt tilläggas kommunerna och landstingskommunerna genom en särskild lag om rätt för kommun att lämna internationell katastrofhjälp. Utan uttrycklig hänvisning blir föreskrifterna i kommunallagarna om de kommunala verksamhetsformerna och besvär över de kommunala besluten tillämpliga på sådana angelägenheter som det här är fråga om.

Den kommunala befogenheten skall som framgår av det föregående enligt kommitténs förslag avse bl. a. rätt att skänka utrustning för lindrande av nöden i katastrofsituationer. Med katastrofsituation avser kommittén såväl den akuta katastrofen, som kan vara orsakad av t. ex. krig, farsot, översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka eller liknande, som återuppbyggnadsarbetet efter en katastrof. Med denna definition måste kommunerna och landstingskommunerna lämnas en ganska stor frihet att i samråd med SIDA och de internationella hjälporganisationerna själva bedöma i vilka fall insatser skall äga rum. Klart är att utanför definitionen faller deltagande i det långsiktiga svenska biståndet till u-länder. Vid tveksamhet i detta hänseende bör kommunen samråda med SIDA, framhåller kommittén.

Enligt kommitténs förslag skall rätt att lämna bistånd i katastrofsituationer inte tillkomma församling eller kyrklig samfällighet. När det gäller penningbidrag gör sig samma synpunkter gällande som kommittén anfört beträffande kommuner och landstingskommuner. Utrustning, som skulle kunna användas i internationellt hjälparbete, torde inte finnas hos de kyrkliga kommunerna i sådan omfattning att en utvidgning av kompetensen framstår som motiverad.

5. Remissyttrandena

Kommitténs förslag har vid remissbehandlingen fått ett positivt mottagande. En stor majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det i huvudsak utan erinringar. Till dessa remissinstanser hör *styrelsen för internationell utveckling (SIDA)*, *kammarkollegiet*, *domkapitlet i Göteborgs stift*, *länsstyrelserna i Stockholms, Kopparbergs och Västerbottens län*, *biståndspolitiska utredningen*, *samtliga landstingskommuner*, *flertalet av de kommuner som yttrat sig*, *Landstingsförbundet*, *Svenska kommunförbundet* och *Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund*.

Hedemora kommun och *Moderata ungdomsförbundet* avstyrker förslaget, medan *Frillesås församling* anser att det är tveksamt om den föreslagna utvidgningen av kommunernas och landstingskommunernas kompetens bör göras. Enligt *Hedemora kommun* innebär kommitténs förslag en utvidgning

av den kommunala kompetensen av i princip annat slag än som förut förekommit när kommunerna och landstingskommunerna genom särskild lagstiftning fått vidgade befogenheter. Bistånd vid katastrofer bör lämnas av staten och intresset av att kunna utnyttja utrustning som finns hos kommuner och landstingskommuner kan tillgodoses genom att staten eller frivilliga hjälporganisationer i förväg inköper sådan utrustning för statliga medel. Även om kommittéförslaget innebär att deltagande i internationellt biståndsarbete blir en frivillig kommunal angelägenhet, får man enligt *Hallsbergs kommun* räkna med att ett genomförande av förslaget kan medföra vissa påtryckningar gentemot kommunerna att lämna internationell katastrofhjälp. Kommunerna kan därigenom drabbas av vissa oförutsedda utgifter, t. ex. genom att bortskänkt utrustning måste ersättas med ny sådan. Med hänsyn till de problem som kan tänkas uppstå för kommunerna anser kommunen att internationell katastrofhjälp alltjämt skall vara en rent statlig angelägenhet.

Ärkebiskopen, domkapitlet i Lunds stift och några församlingar anser att också församlingarna bör få möjlighet att delta i det internationella biståndsarbetet.

SIDA konstaterar att kommitténs förslag innebär att den biståndsvilja som har visat sig finnas i många kommuner kommer att kunna få ett konkret uttryck. Eftersom de största hjälpbehoven vid katastrofer uppkommer i u-länder, är det angeläget att i första hand dessa länders behov tillgodoses. *Kammarkollegiet* betonar att humanitära skäl talar för förslaget samt att kommunernas önskan att medverka i internationell biståndsverksamhet är mycket stark. Många kommuner beslutar enligt kollegiet att lämna bistånd trots att de är väl medvetna om att ett sådant beslut f. n. innebär att gränserna för den kommunala kompetensen överskrids.

Svenska kommunförbundet delar kommitténs bedömning att det finns ett utbrett kommunalt intresse att medverka i internationell biståndsverksamhet. Detta intresse har visat sig bl. a. genom det relativt stora antalet vänortsförbindelser som kommunerna under senare år har upprättat med samhällen i andra länder och de kommunala beslut som på senare tid har fattats om direkta ekonomiska bidrag och hjälp med utrustning till nödlidande länder. Förbundet finner det därför angeläget att kommunerna framdeles ges lagliga möjligheter att i skälig omfattning medverka i internationell biståndsverksamhet och anser att den s. k. lokaliseringsprincipen inte bör få utgöra hinder mot att kommitténs förslag genomförs. *Landstingsförbundet* anser att det är angeläget att legala möjligheter öppnas för landstingskommunerna att i viss utsträckning medverka i den svenska biståndsverksamheten.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län ifrågasätter om ett genomförande av kommitténs förslag kommer att leda till någon nämnvärd ökning av det samlade svenska biståndet i katastrofsituationer.

Kommittén intar enligt *kommunallagsutredningen* den ståndpunkten att kommunala beslut om att lämna utrustning som katastrofhjälp strider inte

bara mot lokaliseringsprincipen utan, om utrustningen har ett restvärde, också mot reglerna i 50 § KL om förmögenhetsskydd. Dessa regler utgör visserligen ett rättesnöre för det kommunala handlandet på det ekonomiska området, men prövningen av att en kommun inte minskar sin förmögenhet måste ske i ett sammanhang vid fastställandet av budgeten för ett år. Om det i samband med att bokslut för året upprättas skulle visa sig att den lagskyddade förmögenheten har minskat, bör förlusten täckas i den stat som görs upp närmast därefter. Ett enskilt beslut av en kommun att inom budgetens ram utan vederlag avhända sig utrustning med restvärde kan därför inte anses strida mot reglerna om förmögenhetsskydd, om samtidigt av driftmedel eller ur anslaget till oförutsedda utgifter medel anvisas motsvarande utrustningens restvärde. Enligt kommitténs uppfattning innebär den lag som kommittén föreslår att en kommun, i vars bokslut en förmögenhetsminskning konstateras på grund av att viss utrustning givits bort, inte är skyldig att täcka minskningen i nästföljande års budget med motsvarande belopp. En sådan konsekvens är enligt kommunallagsutredningens mening inte godtagbar. Den föreslagna lagen behövs för att medge undantag från lokaliseringsprincipen, men den skall inte fungera som ett stöd för undantag från reglerna om förmögenhetsskydd.

Landstingsförbundet anser också att den föreslagna lagen inte bör få innebära undantag från landstingskommunernas skyldighet att företa de extra avskrivningar, som kan behövas för att täcka en förmögenhetsminskning.

Biståndspolitiska utredningen framhåller att det långsiktiga biståndet bör vara en rent statlig angelägenhet. *Svenska kyrkans missionsstyrelse* ifrågasätter däremot om det är berättigat att kommunernas och landstingskommunernas insatser, som kommittén föreslår, begränsas till katastrofsituationer. En kontinuerlig bidragsgivning för undervisning, upplysning och rehabilitering i hjälpbehövande länder måste enligt *Eslövs kyrkliga samfällighet* vara viktigare än tillfälliga katastrofbidrag. Samfälligheten anser vidare att innebörden av uttrycket "katastrof" är oklar. Också *Falu* och *Sundsvalls kommuner* anser att det kan bli svårt att avgöra i vilka situationer som bistånd skall få lämnas.

Någon oklarhet i fråga om i vilka katastrofsituationer hjälp skall få lämnas föreligger inte, anser *länsstyrelsen i Stockholms län*. Enligt länsstyrelsen kan däremot tveksamhet uppkomma när det gäller att bedöma under hur lång tid efter en katastrof som hjälp kommer att få lämnas.

Domkapitlet i Göteborgs stift anför att det är angeläget att uttrycket "internationell katastrofhjälp" inte ges en för snäv tolkning. Erfarenhetsmässigt är det nämligen mycket svårt att avgöra när en katastrof övergår i ett återuppbyggnadsskede. Biståndsverksamheten kan därför behöva sträckas ut över en längre period. Liknande synpunkter anför av *Lutherska världsförbundets svenska sektion*. Med hänsyn till det stora antalet tänkbara givare kan enligt *Stockholms läns landstingskommun* möjligheten för kommuner och landstingskommuner att medverka i den svenska biståndspolitiken medföra en viss risk för att enhetligheten i den officiella biståndspolitiken rubbas.

För att minska denna risk och undvika framtida kompetensvister bör begreppet katastrofhjälp preciseras, särskilt som det bistånd som skall kunna innefattas under begreppet inte skall utgå bara i anslutning till krigshändelser och naturkatastrofer utan under längre tidsperioder.

Man bör enligt *Helsingborgs kommun* kunna utgå från att kommunerna kommer att visa stor varsamhet vid utövningen av en rätt att lämna internationell katastrofhjälp. Befogenheten torde få betydelse främst genom att det blir möjligt för landstingskommunerna att skänka utrustning i samband med rutinmässiga inventeringar och utrangeringar. *Stockholms läns landstingskommun* framhåller att dess utrangerade utrustning, som främst består av sjukvårdsmateriel, bara undantagsvis kan ha något värde för en eventuell mottagare. Landstingskommunens hälso- och sjukvårdsförvaltning är mycket restriktiv när det gäller att ge bort, utränga eller sälja sjukvårdsutrustning.

Kommunernas möjligheter att tillhandahålla utrustning i samband med katastrofer torde vara små, anför *Svenska kommunförbundet*. En rätt att även lämna penningbistånd skulle avsevärt vidga deras möjligheter att vara verk samma i internationellt hjälparbete. Förbundet har emellertid full förståelse för kommitténs negativa inställning till penningbistånd eftersom sådant bistånd i vissa lägen skulle kunna komma att strida mot den officiella svenska bistånds- och utrikespolitiken.

Kommunallagsutredningen och *Hedemora kommun* framhåller att det enligt kommitténs förslag inte tycks föreligga något hinder mot att en kommun eller en landstingskommun köper ny utrustning och överlämnar denna utan vederlag. I sådant fall blir skillnaden mot ett rent penningbidrag liten. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* är av samma mening och anmärker att det enligt kommitténs förslag också blir möjligt för en kommun att skänka utrustning även om det skulle innebära att utrustningen måste ersättas genom nyanskaffning. Enligt länsstyrelsens mening bör det därför övervägas om inte kommunerna bör tillerkännas rätt att vid en katastrofsituation inköpa utrustning och genast skänka den till det katastrofdrabbade landet. Med hänsyn till att det är angeläget att undvika att kommunerna skänker utrustning som visar sig omöjlig eller olämplig att använda anser länsstyrelsen att de t. o. m. bör ha rätt att anslå pengar till en hjälporganisation i stället för att skänka utrustning. Länsstyrelsen finner det sannolikt att det många gånger kan vara mera praktiskt och ändamålsenligt att anslå pengar för ett visst speciellt ändamål än att skänka bort utrustning, som sedan måste ersättas. Liknande synpunkter anför av *Södermanlands läns landstingskommun* och *Frillesås församling*.

Med hänsyn till behovet av snabba insatser anser *Sveriges frikyrkoråd* att förslaget att utrustning skall få skänkas i förväg, utan direkt samband med en viss katastrofsituation, är värdefullt.

Landstingsförbundet anser att det bör markeras att det är kommunen eller landstingskommunen som har att bedöma om utrustningen kan avvaras

och att den kommunala självstyrelsen i detta hänseende inte får sättas ur spel genom påtryckningar utifrån. Liknande synpunkter anförs av *kommunallagsutredningen*. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anmärker att kommitténs förslag att kommun skall få bistå med sådan utrustning som kommunen kan avvara inte stämmer väl överens med vad kommittén anför om att en kommun som har gett bort viss utrustning kan bli tvungen att göra en nyanskaffning tidigare än som annars skulle ha blivit fallet. Också *Stockholms läns landstingskommun* anser att innebörden av uttrycket "utrustning som kommunen kan avvara" bör klargöras.

Rätten att bekosta transport av utrustning samt personal för att sköta utrustningen bör enligt *Helsingborgs kyrkliga samfällighet* inte förbehållas den kommun som har skänkt utrustningen. *Storumans kommun* anser däremot att kostnaderna för transport av utrustning och för personal i samband med kommunala biståndsinsatser inte bör vara en kommunal angelägenhet utan bäras av staten eller hjälporganisationerna.

Kommitténs förslag om i vilken omfattning kommun eller landstingskommun skall få bekosta iordningställande och transport av utrustning är ganska opreciserat framhåller *kammarkollegiet*. Att dra upp bestämda riktlinjer i detta hänseende torde dock vara svårt.

Kommunerna och landstingskommunerna kan, anför *Södermanlands läns landstingskommun*, göra sin mest betydelsefulla insats genom tjänstebistånd. Om kommunerna och landstingskommunerna ges rätt att skänka komplicerad sjukvårdsutrustning, bör de också få stå för kostnaderna för den kommunalanställda personal som behövs för installation och intrimning av utrustningen. Att tillhandahålla personal som inte redan tidigare är anställd hos kommunen eller landstingskommunen är enligt *Hedemora kommun* praktiskt taget detsamma som att lämna penningbistånd. *Landstingskommunerna i Stockholms och Kalmar län* anför att det bör klarläggas i vilken utsträckning kommunerna och landstingskommunerna skall få tillhandahålla personal för skötsel av utrustning.

Det lagförslag som kommittén lägger fram ger enligt *kommunallagsutredningen* inte någon garanti för att kommunernas och landstingskommunernas beslut om bistånd kommer att stämma överens med den svenska bistånds- och utrikespolitiken. Utan stöd i lagtexten kan det, framhåller utredningen, inte ankomma på besvärmyndigheterna att pröva om ett överklagat beslut står i samklang med denna politik. *Sundsvalls kommun* anför att det skulle kunna tänkas att som förutsättning för att kommun eller landstingskommun skall få besluta om bistånd kräva en förklaring från centralt håll om att det land till vilket bistånd skall lämnas är att anse som katastrofområde.

SIDA förklarar att styrelsen, som inte har möjlighet att själv förmedla bistånd från kommuner och landstingskommuner, är beredd att bistå med råd och att förmedla de kontakter som kan behövas. Styrelsen framhåller att den under alla förhållanden bör hållas underrättad om planerade kom-

munala hjälpinsatser. Att kommunerna och landstingskommunerna bör rådgöra med svenska biståndsmyndigheter och erfarna internationella organisationer innan beslut fattas om leverans av utrustning betonas av *biståndspolitiska utredningen*. *Falu kommun* redovisar samma uppfattning.

Något särskilt organ på central nivå för förmedling av biståndsinsatser bör enligt *Sveriges Frikyrkoråd* inte inrättas. Befintliga svenska och mellanstatliga organ bör utnyttjas i största möjliga utsträckning. *Danderyds kommun* framhåller att biståndsverksamhet kräver en samordning och koncentration av insatserna som svårligen kan anförtros en enskild kommun, varför den kommunala biståndsverksamheten bör ske via olika organ som redan har en uppbyggd och väl inarbetad organisation för hjälpinsatser. *Länsstyrelsen i Uppsala län* och *Falu kommun* anför liknande synpunkter. *Landstingskommunerna i Uppsala, Södermanlands och Skaraborgs län* betonar vikten av samråd med internationella hjälporganisationer.

Lutherska världsförbundets svenska sektion anser att det för att skänkt utrustning skall kunna på ett effektivt sätt tas om hand för vidare befordran till ett biståndsland torde krävas att ett genomgångsförråd upprättas i Sverige i anslutning till flygplats, båthamn eller järnväg med uppgift att omhänderta, registrera, nomenklatursetta samt förpacka utrustning och förbrukningsartiklar. Samma uppfattning redovisas av *Selångers församling*, medan *Svenska pingstmissionens u-landshjälp*, som har ett biståndslager i Axvall, Skaraborgs län, anser att flera sådana förråd bör inrättas. *Sektionen* förklarar sig beredd att genom Lutherhjälpen och i samverkan med Lutherska världsförbundet och Kyrkornas världsråd förmedla hjälp från kommuner och landstingskommuner. Sektionen framhåller att givetvis kan endast sådan materiel som mottagaren önskar förmedlas. *Rädda barnens riksförbund* förklarar sig också vara berett att förmedla bistånd från kommuner och landstingskommuner.

Kommunernas och landstingskommunernas beslut om katastrofhjälp bör enligt *Bräcke-Nyhems kyrkliga samfällighet* och *Selångers församling* registreras centralt så att uppgifter lätt kan erhållas om den utrustning som har ställts till förfogande.

Kammarkollegiet samt *domkapitlen i Göteborgs och Härnösands stift* ansluter sig uttryckligen till kommitténs ståndpunkt att församlingarna inte bör genom lagstiftning ges befogenhet att bevilja anslag till eller på annat sätt medverka i internationellt biståndsarbete. Enligt *domkapitlet i Göteborgs stift* skulle det knappast bli fråga om några större summor om uttaxerade kyrkliga medel togs i anspråk för internationellt hjälparbete och dessutom vore det olyckligt om det frivilliga givandet, som nu har stor omfattning, skulle påverkas i negativ riktning genom att man ansåg att det kristna ansvars-tagandet kunde övertagas av kyrkokommunernas utdebiterade medel.

I likhet med kommittén anser *Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund* att motiv saknas för lagstiftning i fråga om kyrkokommunerna. Även om kyrkokommunerna inte har utrustning som är användbar i internationellt hjälparbete i sådan omfattning att det motiverar att bestäm-

melserna om den kyrkokommunala kompetensen ändras, torde det enligt förbundet förekomma att utrustning finns som kan användas inom den kyrkliga verksamheten i katastrofområden. Det är enligt förbundet önskvärt att det i dessa enstaka fall anses ligga inom församlingens kompetens att skänka den aktuella utrustningen. Detta skulle kunna uppnås genom ett uttalande i en blivande proposition. Förbundet räknar med att de ringa transportkostnader som skulle kunna bli aktuella kan täckas av de kyrkliga hjälporganisationerna eller genom insamlade medel.

Ärkebiskopen biträder kommitténs ståndpunkt att kyrklig kommun inte bör beredas möjlighet att av utdebiterade medel anslå pengar till internationell biståndsverksamhet. Han framhåller att, om såväl kyrklig som borgerlig kommun skulle få rätt att anslå medel till u-hjälp, skulle det kunna medföra att en enskild medborgare, som är medlem i svenska kyrkan, skulle få bidra till internationellt hjälparbete på tre olika vägar, dels via statsskatten och dels via skatten till den borgerliga och den kyrkliga kommunen. Det kan enligt ärkebiskopen inte uteslutas att en sådan tvångsmässig medverkan skulle få negativa återverkningar på det frivilliga personliga engagemanget. När det gäller rätten att skänka utrustning förklarar sig ärkebiskopen dela kommitténs uppfattning att församlingarnas bidrag endast skulle vara av marginellt intresse. Eftersom det ändå inte kan uteslutas att några församlingar vill skänka viss utrustning anser han det inte vara motiverat att i detta hänseende skilja mellan borgerliga och kyrkliga kommuner. Också *Helsingborgs kyrkliga samfällighet* anser att rätten att lämna internationell katastrofhjälp bör omfatta även kyrkokommunerna. Församling bör enligt *Selångers församling* få rätt att bevilja anslag till kostnader för personal och transport i anslutning till ett kommunalt beslut om bistånd med utrustning.

Om, som *länsstyrelsen i Kopparbergs län* föreslår, kommunerna och landstingskommunerna ges rätt att lämna katastrofhjälp i pengar, bör enligt länsstyrelsen samma befogenhet tillerkännas de kyrkliga kommunerna. *Frillesås församling* finner det mest tilltalande att såväl kommuner och landstingskommuner som kyrkliga kommuner ges rätt att lämna bistånd i pengar.

Domkapitlet i Lunds stift anför att det är otillfredsställande att församlingarna inte kan medverka i det internationella biståndsarbetet och att kyrkan därför är hänvisad till frivilliga medel. Kyrkan bedriver redan nu med frivilligt insamlade medel en betydande verksamhet inom det internationella hjälparbetet och ingenting tyder på att detta arbete inte har kunnat samordnas med den officiella svenska bistånds- och utrikespolitiken. Några svårigheter i detta hänseende behöver enligt domkapitlet inte befaras, om kyrkan skulle tillåtas använda utdebiterade medel för internationellt arbete. Om man gör det avsteget att man tillåter bidrag i form av varor och tjänster, innebär det inte någon principiell skillnad att också tillåta penningbidrag. Av praktiska skäl kan det dock finnas anledning att närmare avgränsa det område som får omfattas av bidragsgivning. Domkapitlet förordar alltså att församling bereds möjlighet att medverka i internationellt biståndsarbete, att

också penningbidrag får lämnas och att församlingarnas befogenhet inte begränsas till att avse endast katastrofhjälp.

Enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* bör bestämmelserna om kommunernas och landstingskommunernas biståndsverksamhet liksom speciallagarna om den kommunala kompetensen arbetas in i den enhetliga kommunallag som kommunallagsutredningen nyligen har föreslagit. *Kommunallagsutredningen* anför att utredningen inte har ansett det möjligt att inarbeta de olika speciallagar som rör den kommunala kompetensen i en enhetlig kommunallag, bl. a. med hänsyn till de vitt skilda frågor som regleras i dessa lagar. Införandet av rätt för kommuner och landstingskommuner att lämna internationell katastrofhjälp innebär en klar utvidgning av den kommunala kompetensen och bör, i likhet med vad som skett genom lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande, ske i form av en speciallag. *Landstingsförbundet* anser att den lösning som kommunallagsutredningen förordar är ändamålsenlig.

6 Föredraganden

I vårt land råder sedan länge stor enighet om att Sverige bör delta i det internationella biståndsarbetet för att därigenom hjälpa befolkningen i länder som av olika anledningar, t. ex. krig, hungersnöd, farsoter eller naturkatastrofer, lider nöd. I regeringens budgetförslag för budgetåret 1975/76 föreslås ett anslag om ca 2 860 milj. kr. till internationellt utvecklingssamarbete. Härav avser ca 200 milj. kr. katastrofinsatser. Om riksdagen bifaller förslaget, infrias utfästelsen om det s. k. enprocentsmålet. Detta innebär att 1 % av bruttonationalprodukten skall gå till internationellt utvecklingssamarbete. En omfattande biståndsverksamhet bedrivs också av olika svenska organisationer och kyrkliga organ.

I flera sammanhang har slagits fast att den offentliga biståndsverksamheten skall vara en statlig och inte en kommunal uppgift. Det är statsmakterna som bär ansvaret för våra internationella förbindelser och som därför har att bestämma biståndsverksamhetens inriktning och omfattning samt att anslå de medel som behövs för ändamålet. Det har emellertid visat sig att det inom många kommuner och landstingskommuner, särskilt i samband med inträffade katastrofer, finns en stark vilja att genom medverkan i internationell biståndsverksamhet ge uttryck för solidaritet med de drabbade länderna.

Såväl i kommunallagarna som i rättspraxis har den ståndpunkten upprätthållits att internationell biståndsverksamhet inte är någon kommunal uppgift. Den kommunala kompetensen anges i 3 § kommunallagen (1953:753, omtryckt 1969:765) (KL). Där sägs att kommun själv får vårda sina angelägenheter, såvida inte handhavandet av dessa enligt gällande författningar tillkommer annan. Motsvarande bestämmelser finns i 4 § landstingslagen (1954:319, omtryckt 1972:101) (LL), 3 § kommunallagen (1957:50,

omtryckt 1969:766) för Stockholm (KLS) och 2 § lagen (1961:436, omtryckt 1972:228) om församlingsstyrelse (LFS). Den s. k. lokaliseringsprincipen, vilken grundas på de nu nämnda bestämmelserna, anses innebära att ett kommunalt beslut måste avse ett till kommunens (resp. landstingskommunens eller församlingens) område knutet intresse för att vara kompetensligt. Denna princip har genomgående upprätthållits såväl i rättspraxis som i den speciallagstiftning, som har tillkommit under senare år och som har gett kommunerna och landstingskommunerna befogenhet att handha vissa uppgifter. Bland de speciallagar som medfört en utvidgning av den kommunala kompetensen kan nämnas lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande. Genom denna lag har dock inte gjorts något större avsteg från grundsatsen att en kommun skall tillgodose endast intressen som är knutna till kommunens område. Bistånd enligt lagen skall nämligen vara avsett för studerande som i anslutning till svenskt utvecklingsbistånd vistas inom kommunen för studier eller annan utbildning.

Vad gäller rättspraxis på området har särskilt uppmärksammats tre av regeringsrätten under år 1973 meddelade domar. I dessa domar har regeringsrätten haft att ta ställning till landstingskommuns befogenhet att medverka i internationell biståndsverksamhet i samband med kriget i Vietnam. I ett fall gällde det ett beslut av Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott att genom SIDA:s försorg ge fullt användbar sjukvårdsutrustning till ett värde av 200 000 kr. till ett förstört sjukhus. I ett annat fall var det fråga om ett beslut av Uppsala läns landsting att anslå 6 000 kr för inköp av en läkarväska genom Svenska röda korsets försorg. Det tredje fallet avsåg ett av Västernorrlands läns landsting fattat beslut, varigenom anvisats ett belopp om 100 000 kr som bidrag till återuppbyggnad av Bach Mai-sjukhuset. I samtliga fall ansåg regeringsrätten att landstingskommunen hade överskridit sin befogenhet. De överklagade besluten upphävdes därför. I det första fallet åberopade domstolen som skäl bl. a. att av vad som förekommit i målet framgick att den egendom som avsågs med det överklagade beslutet hade haft ett inte obetydligt värde och att beslutet att skänka bort egendomen således inte varit motiverat av landstingets egna ekonomiska intressen.

Frågan om på vilket sätt kommunerna, landstingskommunerna och församlingarna bör kunna medverka med bistånd till u-länderna har utretts av kommittén för kommunal biståndsverksamhet, vilken hösten 1974 lämnat betänkandet (SOU 1974:86) Kommunal biståndsverksamhet. I betänkandet föreslås att kommunerna och landstingskommunerna genom en särskild lag ges befogenhet att lämna internationell katastrofhjälp. Betänkandet har remissbehandlats och därvid fått ett i huvudsak positivt mottagande.

Kommittén nämner ett antal fall där kommuner har medverkat i internationella hjälpaktioner, t. ex. i samband med den stora översvämningsskatastrofen i Holland år 1953 och den s. k. Ungernhjälpem år 1956. I dessa fall kunde besluten verkställas, eftersom de inte blev överklagade. Kom-

mittén framhåller att det tillhör grunderna för vår kommunala självstyrelse att ett kommunalt beslut, t. ex. om bistånd till ett annat land, kan bli verkställbart om ingen överklagar beslutet. Att giltigheten av ett sådant beslut kan bli beroende av om beslutet överklagas eller ej kan enligt kommitténs mening inte anses tillfredsställande.

Kommittén konstaterar att en kommunal medverkan i internationell biståndsverksamhet kan vara motiverad av kommunernas och landstingskommunernas speciella förutsättningar, särskilt i egenskap av sjukvårdshuvudmän, att på vissa områden främja en svensk hjälpinsats för andra länder. Kommittén betonar att bedömningen av frågan om ytterligare möjligheter bör införas för kommuner och landstingskommuner att medverka i internationell biståndsverksamhet måste ske från den självklara utgångspunkten, att det är statsmakterna som bär ansvaret för vårt lands internationella relationer och att de kommunala insatserna inte får stå i strid med den officiella svenska utrikes- och biståndspolitikerna.

Ett förfarande som i och för sig är förenligt med gällande rätt är enligt kommittén att en kommun utan vederlag till exempelvis en internationell hjälporganisation överlåter utrangerad utrustning som saknar såväl bruksvärde som marknadsvärde för kommunen. Kommittén anför att sådan utrustning i regel är i ett sådant skick att den inte kan användas i internationell biståndsverksamhet. Kommittén har inte kunnat finna några andra former för kommunala biståndsinsatser som är förenliga med gällande rätt.

En lagbestämmelse som ger kommunerna och landstingskommunerna befogenhet att bistå med utrustning i katastrofsituationer, dvs. när ett lands eller delar av ett lands befolkning lider nöd till följd av krig, farsot, översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka eller liknande händelser, samt vid återuppbyggnaden av olika samhällsfunktioner efter en katastrof skulle enligt kommittén utgöra en värdefull utvidgning av den kommunala kompetensen. Kommittén framhåller att både kommunerna och landstingskommunerna har utrustning som är lämpad för sådana insatser, t. ex. sjukvårdsmateriel och vissa arbetsmaskiner. En befogenhet för kommunerna och landstingskommunerna att på det sätt som nu har angetts medverka i det internationella biståndsarbetet ger enligt kommittén inte anledning till några betänkligheter av hänsyn till den officiella svenska utrikes- och biståndspolitikerna.

Kommittén vill inte förorda att kommunerna och landstingskommunerna ges möjlighet att lämna bistånd i form av penningbidrag. Ett sådant bistånd skulle enligt kommittén bli svårare att inordna i den officiella svenska bistånds- och utrikespolitiken än ett bistånd med utrustning och personal. Det skulle också innebära ett kraftigt avsteg från grundsatsen att kommunen skall vårda sina angelägenheter. Av samma skäl och eftersom de kyrkliga kommunerna knappast har utrustning som kan användas i katastrofsituationer eller vid återuppbyggnadsarbete anser kommittén att någon utvidgning av den kyrkokommunala kompetensen inte bör ske i detta sammanhang.

Den befogenhet för kommunerna och landstingskommunerna att bistå med utrustning som kommittén föreslår avser endast utrustning som inte behövs för den egna verksamheten. Enligt kommitténs mening bör det anförtros åt kommunen resp. landstingskommunen att själv avgöra om och i vad mån utrustningen kan avvaras. Även om biståndet skulle medföra att ny utrustning måste anskaffas tidigare än som annars skulle ha blivit fallet, bör åtgärden enligt kommittén anses kompetensenlig.

Kommittén föreslår att kommunerna och landstingskommunerna skall få lämna hjälp till alla länder, inte bara u-länder, som till följd av en inträffad katastrof är i behov av hjälp. För att utrustningen vid uppkommande behov så snabbt som möjligt skall kunna komma till användning bör utrustning enligt kommittén kunna lämnas t. ex. till en internationell hjälporganisation även vid andra tillfällen än när en akut katastrofsituation föreligger. Kommittén föreslår att kommunerna och landstingskommunerna vidare ges rätt att i samband med ett beslut att skänka viss utrustning i skälig omfattning anvisa medel till de kostnader som kan uppstå för exempelvis inpackning och frakt av utrustningen.

Kommittén framhåller att kommunal och landstingskommunal personal, bl. a. läkare, sjuksköterskor, tekniker och servicepersonal, representerar ett kunnande som kan komma till användning i internationellt biståndsarbete. Enligt kommitténs mening bör kostnaderna för lön, resor och uppehälle för tjänstemän som deltar i sådan verksamhet normalt inte bestridas av kommunerna eller landstingskommunerna. De kostnader som kan uppkomma genom att det under en övergångsperiod finns behov av personal från kommun eller landstingskommun som har ställt utrustning till förfogande, t. ex. för installation och skötsel av utrustning, bör enligt kommittén få täckas av kommunala medel.

Som kommittén och flera remissinstanser framhåller finns det i kommunerna och landstingskommunerna ett betydande intresse att medverka i internationell biståndsverksamhet och därigenom ge uttryck för solidaritet med lidande medmänniskor. Detta har tagit sig uttryck bl. a. i att flera kommuner och landstingskommuner under senare år har beslutat att med pengar eller materiel bistå andra länder. Dessa beslut har i vissa fall vunnit laga kraft och kunnat verkställas men i andra fall efter överklaganden upphävts, eftersom de inte ansetts förenliga med reglerna om kommunernas och landstingskommunernas befogenheter. Jag delar kommitténs uppfattning att det inte kan anses tillfredsställande att kommunala insatser, i ett läge där humanitär hjälp ter sig angelägen, skall vara beroende av om beslutet i fråga överklagas eller ej.

En kommun eller en landstingskommun anses f. n. ha befogenhet att exempelvis till en hjälporganisation skänka utrustning som saknar både bruksvärde och marknadsvärde för kommunen. Sådan utrustning torde emellertid, som kommittén också understryker, mycket sällan kunna användas i internationell biståndsverksamhet.

En vidgning av kommunernas och landstingskommunernas befogenhet att delta i sådan verksamhet innebär ett avsteg från principen att dessa befogenheter är begränsade till kommunens resp. landstingskommunens område. Enligt min mening är det väsentligt att denna princip upprätthålls också i fortsättningen. Avsteg från lokaliseringsprincipen bör komma i fråga bara i den mån mycket starka skäl talar för det. Trots vad jag nu har sagt anser jag i likhet med kommittén och flertalet remissinstanser att kommunerna och landstingskommunerna, som särskilt i egenskap av sjukvårdshuvudmän har goda förutsättningar härför, bör beredas ökade möjligheter att delta i den internationella biståndsverksamheten. Mot bakgrund av vad jag nyss har anfört finner jag det klart att en sådan vidgning av den kommunala kompetensen måste ges en begränsad omfattning. En självklar utgångspunkt är också att statsmakterna bär ansvaret för den officiella svenska bistånds- och utrikespolitiken. Det långsiktiga biståndet, som syftar till att utveckla olika delar av samhället i mottagarländerna, bör alltså vara en angelägenhet för staten och de frivilliga hjälporganisationerna.

Kommitténs förslag är grundat på synpunkter av det slag som jag förut har anfört. I likhet med flertalet remissinstanser anser jag alltså att förslaget är väl avvägt. I det följande skall jag gå närmare in på några särskilda frågor som har tagits upp av kommittén och remissinstanserna.

Enligt kommittén bör kommunernas och landstingskommunernas befogenhet att lämna bistånd anknytas till att befolkningen i ett annat land behöver bistånd till följd av att en särskild händelse, en katastrof, har inträffat. I likhet med remissinstanserna vill jag ansluta mig till denna uppfattning. Som framgår av vad jag förut har sagt bör det långsiktiga biståndet inte vara en kommunal eller landstingskommunal angelägenhet. Om befogenheten att lämna bistånd begränsas på detta sätt kommer den också att omfatta de situationer i vilka det omedelbara hjälpbehovet framstår som mest påtagligt.

Remissinstanserna har riktat viss kritik mot att kommittén i sitt lagförslag har angett den grundläggande avgränsningen av befogenheten att lämna bistånd endast genom att föreslå att kommun och landstingskommun får lämna internationell katastrofhjälp. Även jag anser att det är önskvärt att de situationer i vilka bistånd skall få lämnas anges så klart som möjligt. Dessa situationer kan vara av ganska skiftande slag och det är naturligtvis inte fråga om bara svårartade olyckshändelser och liknande som i Sverige skulle föranleda ingripande enligt bestämmelserna i brandlagen (1974:80) om räddningstjänst. Som jag förut har sagt bör det avgörande vara att en särskild händelse har inträffat och lett till ett akut behov av bistånd. Avgränsningen bör enligt min mening göras genom att en exemplifierande uppräkningslista av sådana händelser görs i lagtexten. Därvid bör anges att bistånd får lämnas i samband med krig, farsot, översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka eller liknande händelse i annat land. Att som en uttrycklig förutsättning för bistånd kräva exempelvis att befolkningen i landet eller

en del av detta lider nöd till följd av händelsen är enligt min mening inte nödvändigt eller lämpligt. Ett sådant krav skulle inte sällan i alltför hög grad begränsa rätten att lämna bistånd.

Ett problem som några remissinstanser har tagit upp är för hur lång tid efter det att den ifrågasvarande händelsen inträffat som bistånd skall få lämnas. Jag finner det redan med hänsyn till den skiftande arten av de händelser som bör kunna göra bistånd från kommun eller landstingskommun berättigat uppenbart att någon begränsning till tiden för ett egentligt räddningsarbete inte är lämplig. Kommittén har föreslagit att bistånd skall få lämnas också under ett återuppbyggnadsskede efter en katastrof. Även jag anser att insatser i ett sådant skede från kommuner och landstingskommuner kan vara värdefulla. Hur långt ett sådant återuppbyggnadsarbete bör få sträcka sig utan att befogenheten att lämna bistånd upphör måste bli beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Avgörande för gränsdragningen blir ytterst att – som jag förut nämnt – mera långsiktiga biståndsinsatser inte bör vara en kommunal eller landstingskommunal angelägenhet.

Som kommittén, utan erinringar från remissinstanserna, föreslagit bör bistånd få lämnas inte bara till u-länder utan också till andra länder som behöver hjälp.

Som kommittén anför är det främst genom att skänka utrustning, t. ex. sjukvårdsmateriel och vissa arbetsmaskiner, som kommunerna och landstingskommunerna kan göra värdefulla insatser. Det är angeläget att hjälpen, när behov uppkommer, når mottagarlandet så snabbt som möjligt. I likhet med kommittén och remissinstanserna anser jag därför att kommunerna och landstingskommunerna bör få skänka utrustning till en internationell hjälporganisation för användning i katastrofsituationer och vid återuppbyggnadsarbete redan innan en sådan situation har inträffat. Utrustning som har skänkts i förväg kan då läggas upp i förråd antingen i Sverige eller i annat land och snabbt sättas in när den behövs. Med hänsyn till att kommunerna och landstingskommunerna saknar erfarenhet av och en uppbyggd organisation för förmedling av biståndsinsatser framstår det som lämpligt att biståndet förmedlas genom en internationell hjälporganisation. Ett krav i detta hänseende bör dock ställas upp endast i fråga om bistånd som lämnas innan en katastrofsituation har inträffat. Jag vill erinra om att flera hjälporganisationer har förklarat sig villiga att förmedla hjälp från kommuner och landstingskommuner.

Kommittén intar den ståndpunkten att det bör anförtros åt kommunen eller landstingskommunen att avgöra om och i vad mån den vid ett visst tillfälle kan avvara utrustning för användning i katastrofsituationer. Ett beslut av en kommun att skänka utrustning bör enligt kommittén anses lagligt, även om det medför att kommunen tvingas att, tidigare än annars skulle ha skett, ersätta den bortgivna utrustningen med ny. Några remissinstanser påpekar att detta innebär att det inte föreligger något hinder för en kommun att skänka nyanskaffad utrustning och därefter omedelbart ersätta denna

med ny sådan. En sådan ordning skulle enligt dessa remissinstanser göra skillnaden mellan varubistånd och penningbistånd till en illusion.

För att en kommun eller en landstingskommun skall få bistå ett katastrofdrabbat land med utrustning bör enligt min mening krävas att det, exempelvis på grund av den tekniska utvecklingen, framstår som motiverat att ny utrustning anskaffas för den egna verksamheten eller att utrustningen inte längre behövs i denna verksamhet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att det är angeläget att den utrustning som avstås är lämplig med hänsyn till mottagarlandets förhållanden och om att SIDA och de frivilliga hjälporganisationerna kan lämna råd om vilka krav som från denna synpunkt bör ställas på utrustningen.

Enligt min mening bör det inte vara tillåtet för kommunerna och landstingskommunerna att köpa utrustning i syfte att den skall användas för biståndsinsatser. Jämförbart med detta fall får anses vara att en kommun eller en landstingskommun skänker utrustning till ett katastrofdrabbat land och därigenom tvingas att anskaffa annan likvärdig utrustning. Jag anser att det knappast är möjligt att mera exakt ange när det bör vara tillåtet eller inte tillåtet att bistå med utrustning. Enligt min mening bör kommunerna och landstingskommunerna lämnas en tämligen stor frihet att själva avgöra om de kan avstå från en viss utrustning.

I enlighet med vad jag nu har anfört förordar jag att kommun och landstingskommun ges rätt att i samband med krig, farsot, översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka eller liknande händelse i annat land eller återuppbyggnadsarbete efter sådan händelse bistå med utrustning som kommunen eller landstingskommunen kan avvara. Det bör vidare föreskrivas att sådan utrustning får överlämnas till internationell hjälporganisation för att användas, om en händelse av det slag som nyss har nämnts skulle inträffa.

I 50 § KL, 54 § KLS och 56 § LL föreskrivs att kommuns och landstingskommuns egendom bör förvaltas så att kommunens resp. landstingskommunens förmögenhet inte minskas. Jag ansluter mig till vad kommunallagsutredningen och Landstingsförbundet anför om att bestämmelser om rätt för kommun och landstingskommun att bistå ett katastrofdrabbat land med utrustning inte kan få utgöra stöd för undantag från reglerna om förmögenhetsskydd.

Några remissinstanser anser i motsats till kommittén att bistånd till ett katastrofdrabbat land bör få lämnas inte bara med utrustning utan också med kontanta medel. Ett skäl som anförs till stöd för en sådan ordning är att den reella skillnaden mellan dessa biståndsformer blir obetydlig, om man godtar vad kommittén anför om i vilken utsträckning bistånd med utrustning bör tillåtas. Jag finner denna kritik mot kommitténs förslag överdriven. Liksom kommittén har jag förordat att kommunerna och landstingskommunerna skall få bistå med utrustning som de kan avvara. Med en sådan utformning av bestämmelsen blir de former av bistånd med ut-

rustning som ligger nära ett bistånd med kontanta medel inte tillåtna. Ett beslut av en kommun eller en landstingskommun om sådant bistånd kommer alltså att kunna upphävas, om det överklagas. Däremot bör det inte ankomma på besvärmyndigheterna att pröva om beslutet står i överensstämmelse med den svenska bistånds- och utrikespolitiken.

Jag kan ansluta mig till vad några remissinstanser anför om att ett penningbistånd kan vara mera effektivt och praktiskt än ett bistånd med utrustning. Som kommittén anför skulle emellertid en befogethet för kommunerna och landstingskommunerna att lämna bistånd i form av kontanta medel innebära större risker för konflikter med den officiella svenska bistånds- och utrikespolitiken. En sådan befogethet skulle också innebära ett avsevärt avsteg från principen att en kommuns eller en landstingskommuns åtgärder skall avse intressen som är knutna till kommunens resp. landstingskommunens område. Jag ansluter mig därför till kommitténs uppfattning att någon rätt för kommunerna och landstingskommunerna att lämna bistånd i pengar inte bör införas.

I några hänseenden bör undantag göras från vad jag nyss har förordat. Som kommittén föreslår bör en kommun eller en landstingskommun som lämnar bistånd med utrustning få i skälig omfattning anvisa medel för iordningställande och transport av utrustningen. Den begränsning som ligger i uttrycket "i skälig omfattning" behövs för att det skall bli klart att det inte är tillåtet att t. ex. låta reparera en komplicerad maskin e. d. till en kostnad som inte står i rimligt förhållande till maskinens värde och sedan skänka maskinen till ett katastrofdrabbat land.

En kommun eller en landstingskommun som ställer utrustning till förfogande bör vidare få tillhandahålla och svara för kostnaderna för personal som behövs för att installera och trimma in utrustningen på den plats där den skall användas. Undantagsvis, t. ex. när fråga är om komplicerad teknisk utrustning som kräver ett omfattande installationsarbete eller ingående instruktioner till lokal personal som skall handha utrustningen, kan detta medföra att personal får tillhandahållas och bekostas under tämligen lång tid. Jag förordar att befogetheten anges genom en föreskrift om att kommun eller landstingskommun som har beslutat lämna bistånd med utrustning får i skälig omfattning tillhandahålla och bekosta personal som behövs för att utrustningen skall kunna tas i bruk. Den föreslagna bestämmelsen avses inte innefatta något ovillkorligt krav på att den personal som tillhandahålls redan tidigare skall vara anställd hos kommunen eller landstingskommunen.

Anledning att medge annan kommun eller landstingskommun än den som har tillhandahållit utrustningen att svara för kostnader av det slag som jag nu har berört föreligger enligt min mening inte.

De skäl som talar mot att kommuner och landstingskommuner ges befogethet att lämna bistånd med kontanta medel har samma giltighet i fråga om församlingarna och de kyrkliga samfälligheterna. Eftersom de kyrkliga kommunerna bara i mycket begränsad utsträckning kan antas inneha ut-

rustning som är lämpad för insatser i katastrofsituationer, anser jag i likhet med kommittén att någon utvidgning av den kyrkokommunala kompetensen inte bör ske i detta sammanhang.

De bestämmelser som jag har förordat i det föregående bör tas in i en särskild lag om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp. Lagen bör träda i kraft den 1 januari 1976.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom kommundepartementet upprättat förslag till lag om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp.

Hinder föreligger inte mot att ärendet behandlas först under nästföljande riksmöte.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.